

RECENZJE I OMÓWIENIA

ADRIANO ZANACCHI

Convivere con la pubblicità;

Torino 1999

Adriano Zanacchi jest profesorem ekonomii i technikiem reklamy na wydziale Technik Reklamy Uniwersytetu w Perugi oraz wykładowcą z dziedziny reklamy i relacji publicznych na Uniwersytecie Salezjańskim w Rzymie. Przez wiele lat pracował we włoskiej sieci radiowo-telewizyjnej RAI. Jest autorem wielu publikacji na temat reklamy. Jedną z nich jest niniejsza pozycja. Została ona wydana w serii *Życie w świecie mediów*, która ma służyć jako pomoc dydaktyczna dla działających w ramach edukacji do mediów.

Zamiarem Autora jest dostarczyć serię argumentów, dzięki którym możliwa będzie obiektywna ocena reklamy. Zanacchi, który uważany jest za jednego z najlepszych ekspertów w tej dziedzinie, analizuje moment pojawienia się reklamy, jej dynamizm i siłę oddziaływania. Ukazuje mechanizmy i techniki, którymi posługuje się świat reklamy, aby czynić ją coraz bardziej skuteczną. Analizuje procesy przygotowania i realizacji kampanii reklamowych, odwołania również nadużycia reklamy, szczególnie w odniesieniu do dzieci. Podkreśla jednocześnie potrzebę edukacji szkolnej i rodzinnej, dzięki której możliwe będzie wychowanie młodego pokolenia do krytycznej oceny reklam.

Autor podchodzi do zjawiska reklamy w sposób bardzo obiektywny. Daleki jest od tonów oskarżycielskich czy potępiających, uważających reklamę za „zło konieczne”, za „narzędzie przemocy”, jednak akcentuje pewne niebezpieczeństwa, jakie reklama może wnieść w życie, zwłaszcza w życie dzieci. Stara się jednocześnie podkreślić aspekty pozytywne, jakie reklama wnosi w życie indywidualne i społeczne, ekonomiczne i polityczne, kulturalne i religijne.

Punktem wyjścia dla Zanacchiego jest przekonanie, że reklama jest częścią naszego świata, naszego życia. Istnieje ona niemal od początku, od momentu kiedy po raz pierwszy dokonano wymiany komercyjnej między ludźmi, od kiedy pojawiła się konieczność znajomości produktów konkurenta. Oczywiście, na przestrzeni dziejów zmieniał się świat reklamy, zmieniały się techniki. Dokonało się przejście od reklamy informującej do reklamy perswadującej i manipulującej. Mechanizmy, jakimi posługuje się reklama współczesna, chociaż coraz bardziej wyrafinowane i coraz bogatsze w narzędzia, pozostają niezmiennie, jeśli chodzi o cele – to znaczy wpływ na zachowania i wybory konsumentów. Środki społecznego przekazu przyczyniają się w znacznej mierze do propagowania reklam. Wiele z nich żyje z reklam, które stają się niekiedy jedynym źródłem utrzymania. Stąd ogromne ilości splotów reklamowych w telewizji, radio, prasie. Reklama jest obecna już niemal wszędzie: na ulicach, w sklepach, szkołach, w skrzynkach pocztowych i na wycieraczkach przed naszymi drzwiami. Sposoby reklamowania artykułów i usług, a szczególnie ilość reklam słusznie budzą wiele wątpliwości.

Razem z ogromną ilością reklam, idą w parze również pewne zagrożenia dotyczące życia człowieka i jego oceny świata. Generalizując można powiedzieć, że świat reklamy kreuje przed nami wizję świata konsumpcji, która staje się dla wielu jedynym celem życia. Szczęście człowieka zależy od posiadania pewnych artykułów, które zapewniają pomyślność, młodość, atrakcyjność.

Dlatego też Zanacchi chce dostarczyć wszystkim narzędzia, dzięki którym możliwa będzie właściwa ocena tego fenomenu. Aby go dobrze poznać i zrozumieć, należy wiedzieć jakie były początki reklamy współczesnej i na czym polega jej siła. Tymi tematami autor zajmuje się w drugim i trzecim rozdziale książki. Czwarty poświęca analizie teorii i modeli dotyczących kampanii reklamowych i tworzenia reklam. Techniki, jakimi posługuje się reklama dzisiaj, Autor analizuje w piątym rozdziale. Rozdziały szósty i siódmy poświęcone są pewnym formom przemocy stosowanym w reklamie i nieprawidłowościom związanym z jej rozpowszechnieniem oraz reakcjom świata prawniczego i ustawodawstwa na te zjawiska. Ósmy rozdział poświęcony jest niebezpieczeństwom, jakie reklama wnosi w życie najmłodszych odbiorców: dzieci i młodzieży. Dziewiąty rozdział zawiera wiele propozycji wychowawczych i dydaktycznych, jakie Autor oddaje w ręce nauczycieli i rodziców, aby mogli skutecznie wychowywać dzieci do życia w świecie reklamy. Książkę kończy bogaty zestaw lektur polecanych przez Autora, dzięki którym można pogłębić wiedzę o licznych aspektach reklamy.

Podsumowując, należy stwierdzić, że książka Zanacchiego stara się dostarczyć użyteczne wskazówki, dzięki którym możliwe będzie zrozumienie jednego z fenomenów naszych czasów, który wcale nie musi być złem koniecznym. Przeciwnie, zawiera on w sobie również wiele aspektów pozytywnych.

Ks. Waldemar Wesółowski

H. BÜRKLE (RED.)
Die Mission der Kirche
Paderborn 2002

W serii AMATECA pomyślanej jako podręcznik teologii, ukazał się tom XIII poświęcony misjologii. Jest to nauka o misyjnej działalności Kościoła, która *implicite* rozpoczęła się wraz z ukształtowaniem się Kościoła, a *explicite* została zainicjowana w XIX w. Misjologia obejmuje: dzieje misji, teologię misji oraz różnorodne sposoby podejmowanej przez Kościół działalności ewangelizacyjnej. Praca *Die Mission der Kirche* składa się z 9 rozdziałów.

Pierwszy z nich, którego autorem jest H. Bürkle, omawia misje Kościoła w religijnym i kulturalnym kontekście współczesności. Na ten kontekst składa się również misyjność innych religii, zwłaszcza azjatyckich oraz sekt.

Drugi rozdział, którego autorem jest K. Müller, ukazuje teologiczne podstawy misyjnej działalności Kościoła. Biblijne podstawy tej działalności sięgają już Starego Testamentu. Zapowiedź misyjnej działalności Kościoła można dostrzec u Izajasza: „Przybędę, by zebrać wszystkie narody i języki; przyjdą i ujrzą moją chwałę. Ustanowię u nich znak i wyślę niektórych ocalałych z nich do narodów Tarszisz, Put, Meszek i Rosz, Tubal i Jawan, do wysp dalekich, które nie słyszały mojej sławy ani nie widziały mojej chwały. Oni ogłoszą chwałę moją wśród narodów” (Iz 66, 18-19). Jest tu mowa o misjach w klasycznym rozumieniu. Teologia misji wskazuje na ich związek z Duchem świętym. On jest promotorem misyjnej działalności Kościoła. Podstawowymi pojęciami misjologii są: *posłanie*, *missio ad gentes*, *świadectwo*, *ewangelizacja*, *pierwsza ewangelizacja*. Na bazie tych pojęć zostało ukazane integralne rozumienie misji.

Trzeci rozdział, którego autorem jest B. Kloppenburg, omawia misje w Ameryce Łacińskiej. Minusami religijności w krajach Ameryki Łacińskiej są: fatalizm, sakramentalizm, dewocyjność, pogoń za cudami, przerost kultu świętych, rytualizm, pseudomesjanizm, synkretyzm. Z tego względu na tym kontynencie w 1992 r. w Santo Domingo pojawiło się wezwanie do nowej ewangelizacji.

Czwarty rozdział, którego autorem jest redaktor tomu H. Bürkle dotyczy misji w Afryce. Problemem tego kontynentu jest inkulturacja, czyli sposób integracji Kościoła z dorobkiem kultur ludów Afryki. W tej integracji pomagają podkreślanie troski o zbawienie całego człowieka.

Piąty rozdział opracowany przez H. Rzepkowskiego poświęcony jest Azji. Wspomina on o nestorianach, którzy prowadzili misje w Indiach, a także o zasłużonych misjonarzach, jak św. Franciszek Ksawery i Mateusz Ricci.

Szósty rozdział, który przygotował A. Roest-Crollius, omawia sytuację Kościoła w krajach arabskich. Koran zdaje się głosić tolerancję wobec wyznawców innych religii: *Nie ma przymusu w religii!* (II, 256). W polskim wydaniu Koranu ten werset jest interpretowany następująco: „werset ten ma istotne znaczenie dla zasady tolerancji w islamie. Na nim opiera się pełny szacunek, jakim się ciszą inne religie monoteistyczne w społeczności i państwie muzułmańskim”. Rzeczywistość jest jednak inna. W niektórych krajach arabskich Kościół nie może publicznie działać.

Siódmy rozdział autorstwa kardynała L. Scheffczyka dotyczy nowej ewangelizacji. Ukazuje on teologiczną głębię tego pojęcia. Jest ono stosunkowo nowe. Po raz pierwszy posłużył się nim papież Jan Paweł II w Nowej Hucie, w czasie pierwszej pielgrzymki do Polski (9 VI 1979). Natomiast przemawiając w Port-au-Prince na Haiti (9 VI 1983), papież powiedział, że nowa ewangelizacja ma być nową w swym zapale, w swych metodach i w swym wyrazie. Termin ten dość szybko *zrobił karierę*. Dzisiaj jest on odmieniany przez wszystkie przypadki przy różnych okazjach. Aby nie stał się sloganem, potrzebuje teologicznej głębi.

Ósmy rozdział, którego autorem jest A. Rauscher, ukazuje zadania, jakie stoją przed nową ewangelizacją w zsekularyzowanym społeczeństwie. Jednym z tych zadań jest powiązanie społecznej nauki Kościoła z nową ewangelizacją. O tym związku mówi Jan Paweł II w *Centesimus annus*. Społeczna nauka Kościoła nie może być instrumentalizowana, to znaczy traktowana jako sposób zbawienia gospodarki, polityki i społeczeństwa. Takie jej traktowanie może prowadzić do fundamentalizmu. Trzeba się strzec i drugiej skrajności, czyli uznania całkowitej świeckości państwa i społeczeństwa, i w konsekwencji potraktowania Kościoła oraz jego społecznej nauki jako prywatnego *hobby*. Nauka społeczna ma za zadanie strzec transcendencji ludzkiej osoby, aby społeczeństwo było bardziej ludzkie. Prawa człowieka będą bez znaczenia, jeżeli nie będą zakotwiczone w transcendentnym porządku. Troska o zachowanie Bożego porządku stworzenia w społeczeństwie jest również wypełnieniem misji Kościoła, jaką jest głoszenie Ewangelii.

Dziewiąty rozdział, który napisał M. Spiker, traktuje o Kościele w postkomunistycznych krajach, w szczególności o jego zadaniach w procesie transformacji. Nie jest to zadanie łatwe, ponieważ komunizm zniszczył nie tylko gospodarkę, ale i duszę człowieka.

Nowy podręcznik z serii AMATECA zasługuje na uznanie. Świadczy on o zadomowieniu się misjologii wśród dyscyplin teologicznych. Można mówić przynajmniej o czterech walorach tego podręcznika. Są nimi: powiązanie z eklezjologią, mocne oparcie na wypowiedziach Magisterium Kościoła, zwrócenie uwagi na teologię kontekstualną oraz perspektywa ekumeniczna.

Podręcznik wiąże teologię misji z eklezjologią. W ten sposób wnosi wkład do eklezjologii ukazując, że ewangelizacja jest podstawową misją Kościoła. Nie jest to wcale oczywiste, o czym świadczy fakt, że niektóre podręczniki eklezjologii nie poświęcają misji Kościoła ani jednej strony, zostawiając ten temat misjologii. Z kolei misjologia nie zadomowiła się

jeszcze w wykładach teologii.

Główne tezy podręcznika poparte są nauczaniem Jana Pawła II. Papież jest nie tylko pierwszym misjonarzem współczesnego świata, ale też jego nauczanie wnosi wkład w teologiczne rozumienie misji Kościoła.

Teologia powinna być uprawiana w kontekście. Pojęcie *teologia kontekstualna* weszło do teologicznego słownictwa od 1972 r., kiedy to zostało umieszczone w *Theological Education Fund*. Podręcznik wyróżnia następujące modele teologii kontekstualnej: antropologiczny, tłumaczeniowy, praktyczny, syntetyczny, semiotyczny. Antropologiczny model odwołuje się do przekonania, że ludzka natura i kultura są zasadniczo dobre, i dlatego człowiek może odkryć chrześcijańskie orędzie w kulturze. Według modelu tłumaczeniowego, zasadnicze jądro chrześcijaństwa jest ponadkulturalne i dlatego formy jego wyrazu mogą się zmieniać. Stąd może być ono wyrażane w różnych kulturach. Model praktyczny bazuje na tym, że każda teologiczna wypowiedź ma implikacje polityczne i ekonomiczne, bo Bóg działa w historii. Teologia istnieje nie tyle w głowach uczonych i ich książkach, lecz pośrodku codziennego życia. Model syntetyczny postuluje dialog, którego celem jest przezwyciężenie izolacji poszczególnych kontekstów. Model semiotyczny odwołuje się do semiotyki, która jest teorią znaków i jako taka stanowi klucz do symboli kultury. W tych symbolach może być wyrażony Chrystus.

Według *Dyrektorium ekumenicznego* „podziały istniejące między chrześcijanami są z pewnością poważną przeszkodą w głoszeniu Ewangelii. Jednak wysiłki podjęte w celu ich przezwyciężenia czynią wiele dla zrehabilitowania zgorszenia i uwiarygodnienia chrześcijan” (205). Idąc za tą wskazówką, podręcznik czy-ni z ekumenizmu wewnętrzny wymiar misjologii. Wiele zagadnień z zakresu misjologii omawia nie tylko w perspektywie katolickiej, ale także protestanckiej i prawosławnej.

Na podkreślenie zasługuje *Bibliografia*, która znajduje się na końcu poszczególnych rozdziałów.

Ujęcie niektórych zagadnień przez autorów podręcznika może stanowić przedmiot dyskusji. Podręcznik pisano z pozycji Zachodu, jakby zapominając, że Cyryl i Metody też są patronami Europy. Ponieważ podręcznik jest pracą zbiorową, dlatego do współpracy można było zaprosić teologa ze Wschodu, powierzając mu opracowanie sytuacji Kościoła w krajach postkomunistycznych. Wielce dyskusyjna jest teza o klerykalizacji Kościoła w Polsce. Pomimo tych i innych miejsc w podręczniku, które powinny być dyskutowane, spełni on swoją rolę jako podręcznik misjologii. Łączy on przeszłość z teraźniejszością, historię misji z teologią. Można powiedzieć, że zawiera wszystko, co powinien wiedzieć o misjach adept teologii.

Ks. Bogdan Ferdek

KAZIMIERA JAWORSKA

*Etos społeczeństwa polskiego doby saskiej
w świetle ówczesnych kazań*

Legnica 1999

W serii *Biblioteka Diecezji Legnickiej* ukazała się, jako jedenasta pozycja, książka Kazimiery Jaworskiej pt. *Etos społeczeństwa polskiego doby saskiej w świetle ówczesnych kazań*. W przedmowie do niej ks. Józef Mandziuk pisze: „Celem przedstawienia etosu społeczeństwa polskiego doby saskiej, Autorka musiała odbyć studium z zakresu etyki chrześcijańskiej, by poznać problematykę grzechu w postaci siedmiu wad głównych. Oprócz zbiorów kazań, których liczba jest imponująca, sięgnęła jeszcze do literatury moralistycznej oraz odwołała się do pamiętników, zwłaszcza ks. Jędrzeja Kitowicza. Z lektury książki wyraźnie widać, że Autorka jest zauroczona wykorzystywanym materiałem źródłowym, do którego odnosi się z dużą dozą krytycyzmu. Można ją śmiało zaliczyć do polskich «sasologów». Wykorzystując kazania w pracy naukowej, spełniła niejako postulaty wybitnych naszych historyków: Józefa Andrzeja Gierowskiego i Janusza Tazbira, by poprzez kazania ukazać mentalność społeczeństwa polskiego w pierwszej połowie XVIII stulecia”. We wstępie, tej obszernej, bo ponad trzystustronicowej pracy, Autorka wyjaśnia pojęcie „etosu” w oparciu o kontekst historyczny czasów saskich, tj. lat 1696-1763, a więc panowania w Polsce Augusta II Mocnego i Augusta III z dynastii Wettinów. Dalej K. Jaworska wskazuje na bogaty dorobek naukowy wybitnych znawców kultury staropolskiej (m.in. A. Brücknera, J. S. Bysstronia, W. Łozińskiego czy B. Roka) wykorzystywany przy powstaniu pracy. Podstawową bazą naukową dla Autorki były teksty źródłowe – zbiory kazań doby saskiej w rozległym nurcie literatury dewocyjno-moralizatorskiej kaznodziejów pierwszej połowy XVIII w.

Kluczem do problematyki kazań w omawianym okresie, jak podkreśla Autorka, stał się grzech jako negatywny wzorzec postępowania chrześcijańskiego. Stąd też właśnie siedem grzechów głównych (pycha, chciwość, nieczystość, gniew, nieumiarkowanie w jedzeniu i picu, zazdrość i lenistwo) będzie w ciągu całej rozprawy stałym punktem odniesienia do szczegółowych analiz i rozważań nad ówczesnymi wadami i występkami. Celem poszczególnych kazań było usunięcie określonych ciężkich grzechów z życia wiernych. W efekcie powstało ponad sześćdziesiąt tomów kazań pięćdziesięciu kaznodziejów z uwzględnieniem wiedzy o stylu życia społeczeństwa polskiego.

K. Jaworska w dużej mierze oparła swe badania na zbiorze *Kazań niedzielnych księgi pierwszej, to jest siedem trąb z Objawienia Jana świętego przeciwko siedmiu głównym grzechom napisane* – autorstwa reformackiego kaznodziei Antoniego Węgrzynowicza (Kraków 1708). Książka ta zawiera „ówczesne rozumienie siedmiu grzechów głównych, a tym samym jest niejako wykładnią moralności katolickiej części społeczeństwa polskiego w czasach saskich” (ze wstępu). Autorka *Etosu społeczeństwa polskiego...* porównała powyższy przegląd kolejnych wad głównych z dwutomowym podręcznikiem teologii moralnej, pt. *Teologia moralna dla sposobających się do stanu kapłańskiego* (Supraśl 1779), którego autorem był Antoni Koroczewski. W zakres naukowego opracowania weszły również cenne dla pełnego zrozumienia charakteru i stylu epoki *Opisy obyczajów za panowania Augusta III* oraz sławne *Pamiętniki czyli historia polska* Jędrzeja Kitowicza. K. Jaworska z wielką pieczołowitością dotarła do ogromnego zbioru ówczesnych kazań, wykorzystując je z powodzeniem wraz ze sporą częścią literatury dewocyjno-moralizatorskiej osiemnastowiecznych kaznodziejów. Wybrany przez Autorkę rodzaj źródeł, pozwolił ukazać stan moralności i obyczajów społeczeństwa Rzeczypospolitej pierwszej połowy XVIII w. Można sądzić, że poszczególne grzechy piętnowane w kazaniach obrazowały w jakiś sposób wizerunek samego społeczeństwa, charakteryzowały dane stany, dostarczały informacji na temat wzorców duchowieństwa, szlachty, mieszczan czy chłopów.

Przy podziale na osiem rozdziałów, Autorka w rozdziale I zatytułowanym *Literatura kaznodziejsko-moralizatorska źródłem do poznania etosu społeczeństwa polskiego doby saskiej* (s. 23-44) zaczęła od ogólnego zarysu kaznodziejstwa barokowego, dalej zaprezentowała sylwetki wraz z biografiami, istotnych dla niniejszych rozważań, kaznodziejów doby saskiej. Na końcu scharakteryzowała samą literaturę dewocyjno-moralizatorską, podając obszerną listę autorów, co dało łącznie ponad trzydziestu duchownych.

Rozdział II, *Pycha wyrazem próżności społeczeństwa* (s. 45-91), dotyczy pierwszej, głównej wady – pychy – i jej konsekwencji. Po określeniu jej istoty Autorka ustaliła, iż wiąże się ona ze szlachtą (pochodzenie, posiadany majątek), która zajmowała wówczas dominującą pozycję. Źródłem dumy szlacheckiej było *urodzenie*, natomiast wśród licznych konsekwencji pychy, szeroko rozumianej, można wymienić: częste pojedynki wynikające z nadmiernego poczucia honoru, próżność, wystawność i zbytek, moda, a także zabobony.

Rozdział III nosi tytuł *Chciwość jako źródło niesprawiedliwości* (s. 93-141), gdzie, podobnie jak wcześniej, po przedstawieniu istoty grzechu, zostały przedstawione jego skutki: łakomstwo szlachty, spory majątkowe, łakomstwo kupców, nieuczciwe bogacenie się, itp.

W rozdziale IV, pt. *Rozpasanie moralne przejawem nieczystości* (s. 143-171), Autorka analizuje kwestie grzechu związane z modelem rodziny, tj. zdradę, rozwód, rolę kobiet w życiu towarzyskim czy problem nierządu.

Gniew wadą narodową Polaków (s. 173-201) to tytuł rozdziału V, w którym przedmiotem analizy stał się grzech gniewu, który wysuwa się na pierwsze miejsce pod względem narodowych przywar. Jego negatywnymi konsekwencjami są zbyt surowe systemy wychowawcze dzieci i młodzieży, kłótnie małżeńskie oraz ogólna niezgoda narodowa.

Rozdział VI zatytułowany jest *Nieumiarkowanie w jedzeniu i piciu powszechną wadą społeczeństwa polskiego doby saskiej* (s. 203-238). Oczywistymi skutkami wady społeczeństwa będzie: powszechne spożywanie i nadużywanie alkoholu, pijackie uczty i biesiady, zaś w dalszej konsekwencji odstępowanie od postów.

W VII rozdziale (s. 239-268), pt. *Zazdrość cechą polskiego charakteru narodowego*, K. Jaworska zajmuje się istotą i przejawami zazdrości, takimi jak pomówienia, oszczerstwa, zazdrość małżeńska czy także stąd wynikająca wrogość wobec duchowieństwa.

Ostatni, VIII rozdział (s. 269-297) noszący tytuł *Lenistwo w służbie Bożej dowodem powierzchowności religijnej*, zawiera omówienie siódmego grzechu głównego i jego rozliczne skutki, np. powierzchowność religijna, skłonność do próżniactwa oraz wspieranie innowierców.

W zakończeniu Autorka m.in. stwierdza, iż analiza kazań umożliwiła „głębsze poznanie stylu życia ówczesnego społeczeństwa polskiego”, stając się dodatkowo przydatnym źródłem do badań nad jego materialnością i obyczajowością. Sami zaś kaznodzieje to „sumienie narodu”.

Całość tej cennej i ważnej pracy dopełnia obfita bibliografia (źródła i opracowania), a także aneks z reprintami stron tytułowych i fragmentów dzieł kaznodziejskich.

Podsumowując należy stwierdzić, że książka Kazimiery Jaworskiej jest niezwykle pomocnym przykładem opracowania i rozjaśnienia mało jeszcze niestety znanej problematyki, późnobarokowego kaznodziejstwa i czasów saskich

w ogóle. Ponadto Autorka wykazała się dużą pracowitością, wiedzą i pieczołowitością w przygotowaniu tego ogromnego materiału homiletycznego, historycznego i literackiego.

Paweł Kopec

MAREK JĘDRASZEWSKI
Filozofia i modlitwa
Poznań 2001

Książka Marka Jędraszewskiego, profesora filozofii Wydziału Teologicznego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, biskupa pomocniczego archidiecezji poznańskiej, pt. *Filozofia i modlitwa* na 436 stronach przedstawia intelektualno-duchowe zmagania największych myślicieli kultury europejskiej. Autorkę książki interesuje „ja” poszczególnych ludzi, które filozofuje, wierzy i modli się. U podstaw więc tej książki leżą związki, jakie mogą i rzeczywiście za-chodzą między religią a filozofią. W zamyśle biskupa widać jednak, że nie chodzi o uchwycenie dwóch przeciwstawnych obozów. Przeciwnie, trzeba tu mówić o wzajemnym przenikaniu się kręgów wiary i filozofii, których centrum znajduje się w „ja” konkretnego człowieka.

Pozycja M. Jędraszewskiego nie należy do dzieł apologetycznych, jakoby należało którąś ze stron bronić kosztem drugiej. Jest ona pewnym świadectwem ułomowania dwóch dróg dochodzenia do prawdy: wiedzy i wiary. Te dwie drogi poszukiwania prawdy łączy osobowa Najwyższa Prawda. W książce spotkamy świadectwo wielu myślicieli. Kierując umysł czytelnika już poprzez przyporządkowany tytuł do omawianej postaci, Autor do ich grona w niniejszym eseju zaliczył: Francis Bacon (1561-1626) – *Aby ludzkie sprawy nie przeszkadzały Boskim*; René Descartes (1596-1650) – *Kim jest pan Bóg, Monsieur Des Cartes?*; Blaise Pascal (1623-1662) – *Ale ja Cię poznałem!*; Nicolas Malebranche (1638-1715) – *O mój prawdziwy i jedyny Mistrzu!*; Gottfried Wilhelm Leibniz (1646-1716) – *Cum Deus calculat...*; John Henry Newman (1801-1890) – *Prowadź mnie, światło*; August Cieszkowski (1814-1894) – *Ojczyzna nasza*; Henri Bergson (1859-1941) – *Czy pragnienie modlitwy jest modlitwą?*; Martin Buber (1878-1965) – *Ja i Ty*; Stanisław Brzozowski (1879-1911) – *Stoję w milczeniu z rozwartą duszą*; Pierre Teilhard de Chardin (1881-1955) – *Serce Jezusa, Serce Ewolucji, zjednocz mnie z sobą*; Gabriel Marcel (1889-1973) – *Proszę Cię, abys mi się objawił*; Edyta Stein (1891-1942) – *Oto jest wielkie ryzyko wiary*; Emmanuel Lévinas (1906-1995) – *Boże Abrahama*; Karol Wojtyła (ur. 1920) – *I tak jestem wpisany w Ciebie nadzieją*.

Opis przemyśleń, jaki jest reprezentowany przez Autora jest subtelny i nie narzucający się czytelnikowi. Nie można tutaj znaleźć wyczerpujących not biograficznych prezentowanych filozofów, ale można poprzez bardziej wyszczególnione wydarzenia z ich życia wnikać w głębię ich przemyśleń, z jednej strony, bardzo uporządkowanych, natomiast z drugiej, ujawniających ogromną tęsknotę za Bogiem, którego jakby za mało mogą poznać w tym ziemskim porządku rzeczy. Czytelnik ma niekiedy wrażenie, że pewne rozważania jakoś szybko się kończą. I chociaż nie zawsze podane są konkretne rozwiązania, nie można ich nie kontynuować już w życiu samego czytelnika. Z tego względu niniejsza pozycja może być bardzo dobrym materiałem dyskusyjnym, np. dla studenckich kół naukowych.

Układ książki, jej przejrzystość stylistyczna wzmocniona walorami poetycznymi sprawia, że czyta ją się raczej łatwo. Wymaga jednak pewnego przygotowania. Nie będąc wykładem ściśle naukowym, reprezentuje sobą przykład literatury problemowej i logicznej. Tematu nie wyczerpuje, co też nie było celem jej napisania. Raczej w ciekawy sposób wprowadza, rozwija i oddaje w ręce filozofii i dłonie religii jako egzystencjalnie istotne uwarunkowania, każdego poszukiwacza, który poznając klęka, a klękając jeszcze głębiej z wdzięcznością poznaje.

Ks. Bogusław Drożdż

G. C. BOTTINI
Jakub i jego list. Wprowadzenie
Jerusalem 2000

Teologia i dziedziny nauk mające związek z Pismem św., wzbogaciły się o nową pozycję z zakresu Nowego Testamentu, o wnikliwą i obszerną monografię dotyczącą *Listu św. Jakuba*. Autor, Giovanni C. Bottini OFM jest profesorem i wykładowcą Nowego Testamentu w Studium Biblicum Franciscanum w Jerozolimie. Poza licznymi artykułami, znany jest z jego głównych dzieł: *La preghiera di Elia in Giacomo 5,17-18. Studio della tradizione biblica e giudaica*, Jerusalem 1981; *Introduzione all'opera di Luca. Aspetti teologici*, Jerusalem 1992.

Prezentowane opracowanie jest wprowadzeniem szczegółowym do Jk omawiającym bardzo obszernie: autorstwo, adresatów, okoliczności powstania dzieła, czas i miejsce napisania listu, budowa, rodzaje literackie, główną ideę listu i cel jego napisania oraz relacje z innymi tekstami Nowego Testamentu i tekstami pozabiblijnymi. Taki sposób ujęcia problematyki jest typowy dla wstępu szczegółowego. Tematem teologii Jk zajmuje się autor w drugiej kolejności. Autor G. Bottini nie tylko uwzględniła najnowszą literaturę dotyczącą *Listu św. Jakuba*, lecz szeroko przedstawia nowe kierunki badań, omawia najnowsze sposoby ujęcia tematu, weryfikuje osiągnięcia w tym względzie i polemizuje z nimi.

Problem został rozwinięty i przedstawiony w dziesięciu rozdziałach. Pierwszy rozdział omawia problemy związane z

autorstwem listu. Niemal cała tradycja chrześcijańska uważa św. Jakuba Młodszeo, krewnego Jezusa i zwierzchnika Kościoła jerozolimskiego za autora listu. Autor wprowadzenia uważa, że niewiele można powiedzieć o osobie autora listu, poza tym, że był dobrze znany wspólnotom judeochrześcijańskim również w diasporze. W wielu szczegółach dotyczących autorstwa G. Bottini w zasadzie jest zgodny z tendencją współczesnych badań. Dyskutuje natomiast z poglądem na stosunek autora Jk do Prawa, lub dokładniej do norm rytualnych i kultowych.

Drugi rozdział jest poświęcony adresatom Jk. Autorzy współcześni próbują wypośrodkować różne hipotezy i wyniki dotychczasowych badań. Autor omawianego opracowania po zweryfikowaniu danych, potwierdził dość powszechnie przyjmowane stanowisko wysunięte przez Dibeliusa o niemożliwości precyzyjnego określenia adresatów. Autor Jk kieruje swój list o charakterze uniwersalnym do szerokiego grona odbiorców. Ten rozdział zwraca również uwagę na sytuację odbiorcy, położenie gminy chrześcijańskiej. Konkretna sytuacja gminy jest dla autora listu punktem wyjścia, okazją do zwrócenia się do wszystkich wierzących.

Trzeci i czwarty rozdział omawia Jk w kontekście listów pawłowych. W tytule rozdziału III Autor umieścił pytanie, często stawiane przez komentatorów, czy Jk jest pismem polemicznym przeciwko św. Pawłowi. Jedną z zasadniczych nauk Pawła jest usprawiedliwienie osiągnięte na podstawie wiary, natomiast Jakub naucza, że sama wiara nie może zbawić (Jk 2,14-26). Dokładna analiza tekstu Jk, jak i tekstów pawłowych wykazuje, że autor *Listu* nie tylko znał listy pawłowe najważniejsze dla nauki o usprawiedliwieniu z wiary, mianowicie Ga i Rz, lecz poszczególnym punktom argumentacji Pawła przeciwstawiał swoją argumentację nie w formie polemiki, lecz syntezy teologicznej. W VI rozdziale zostały porównane teksty Jk z listami św. Pawła. To, co dotychczas egzegeci przypuszczali lub wyjaśniali w sposób niewystarczający G. Bottini potwierdził przez swe badania: autor *Listu św. Jakuba* znał nie tylko Rz i Ga, lecz również 1 i 2 Kor, Flp i 1 Tes. Trudniej znaleźć analogiczny związek z Kol, Ef, 2 Tes i z listami pasterskimi.

Rozdział V i VI porównuje Jk z tradycjami ewangelicznymi i z innymi tradycjami teologicznymi Nowego Testamentu. W V rozdziale, *Jk i tradycja ewangeliczna*, zostało przeprowadzone dokładne badanie tekstów Ewangelii i związków z Jk. Pomiedzy Ewangeliami a Jk istnieje głęboka relacja teologiczna. Autor Jk znał Ewangelie, choć tylko niektóre tematy uwzględnił w swoim liście, przekazując je na swój sposób. Jk nie uwzględnia źródła Q.

W VI rozdziale autor porównał Jk z innymi tradycjami teologicznymi Nowego Testamentu: Dz, Ap, Hbr, 1 J, i 1 P; i odnalazł niektóre punkty zbieżne Jk z Dz i Ap, oraz podobieństwa teologiczne i tekstowe z Hbr. Z *Listu do Hebrajczyków* autor Jk przejął niektóre elementy (2, 14-26). Jk nie zna tradycji janowej ani piotrowej, prawdopodobnie jest odwrotnie, tradycje te znają tekst Jk.

Rozdział VII omawia środowisko teologiczne i kulturowe *Listu św. Jakuba*. Autor książki w tym rozdziale identyfikuje miejsce Jk w pierwotnym chrześcijaństwie. Już w poprzednich rozdziałach można było odnaleźć środowisko teologiczne Jk. W świetle najnowszych analiz teologicznych (M. Klein, M. Ludwig) tekst, jak się wydaje, otrzymał znaczną autonomię teologiczną w chrześcijaństwie pierwotnym (K. Berger); jest jednak zdecydowanie „judaizujący” ze względu na odwołanie się do funkcji zbawczej Prawa (Jk 1, 21 i 1, 22-25), co zresztą też było u Pawła (Rz 2, 13).

W rozdziale VIII została zbadana budowa literacka i kompozycja retoryczna *Listu św. Jakuba*. Opracowanie przedstawia kilka nowszych hipotez odnośnie budowy Jk. Została krytycznie omówiona propozycja jaką prezentuje K. Kürzdörfer (1966): strukturalny podział fragmentu Jk 5, 13-20 na mniejsze, niezależne jednostki literackie. Następnie wykazano, że rozwiązanie proponowane przez F. O. Francis'a dotyczące wstępnej części Jk jest niezadowolające. Autor omówił badania kompozycji retorycznej przeprowadzone przez E. Baasland'a, L. Thurén'a i M. Klein'a.

W rozdziale IX Autor publikacji bada list od strony rodzaju literackiego. Jk jest listem ze wstępem (1, 1) prawdopodobnie z formułą końcową (5, 19-20), która wskazuje cel napisania listu. Jest listem zgodnym ze stylem epoki, czyli zawiera pismo nie należące do epistolarnego rodzaju literackiego. Takie pismo ma wszystkie właściwości stylistyczne, by być określone jako „przemówienie” (discorso) typu parenetycznego, czyli napominające, w stylu podobnych listów napominających znanych z literatury pozabiblijnej. G. Bottini porównuje rodzaj Jk z pismami Pseudo-Plutarcha, Isokratesa, Seneki i Epikteta. Niektórzy określają ten rodzaj jako kazanie, homilia, diatryba lub traktat parenetyczny. Określenie rodzaju literackiego Jk jako kazanie lub homilia, według Autora omawianego opracowania, nie jest najwłaściwsze. Można by określić rodzaj literacki Jk jako diatryba, ponieważ oznacza po prostu „przemówienie”, jak również ze względu na krótką, bezpośrednią formę pouczenia moralnego, podobną do diatryb Epikteta. G. Bottini wątpi w słuszność hipotezy definiującej tekst jako „zbiór katechetyczny”, „sentencje mądrościowe” lub „reguła wspólnotowa”, gdyż nie znajduje ona potwierdzenia w tekście. Te hipotetyczne definicje nie tłumaczą takiego toku przemówienia, który jest obcy katechezie, ani bezpośredniego i jasnego traktowania tematu (np.: 2, 1-13; 2, 14-26; 3, 1-12), ani adresata ogólnego (np. kupcy, bogaci 4, 13-17 i 5, 1-6) zupełnie obcego zwartemu środowisku wspólnotowemu.

Rozdział X poszukuje myśli przewodniej, głównego wątku Jk. We wskazaniu głównego tematu Jk zostały wykorzystane i wskazane rezultaty dokładnej analizy Dibeliusa. Ta jednak powinna być uzupełniona analizą właściwego przemówienia (discorso), ponieważ powtarzający się wątek „bogaci i ubodzy”, który przenika cały list (1, 9-11; 2, 1-13; 2, 14-26; 5, 1-6) jest podporządkowany ogólniejszej relacji między słowem a czynem, między przyjęciem Prawa ze słuchaniem słowa a wypełnianiem, między wiarą a uczynkami. Tej relacji jest podporządkowany również temat mądrości z góry i mądrości, która nie zstępuje z góry (3, 13-18; por. 1, 5-8); ta mądrość jest zasadą wiodącą całego wywodu dzieła, mimo to nie jest jego główną treścią.

Opracowanie jest bardzo obszerne, krytyczne i wyczerpujące. Autor uwzględnił kompletną literaturę przedmiotu, również polskie pozycje, w ten sposób doprowadził swą publikację do najnowszego stanu badań. Poszukiwania literacko-porównawcze zostały pogłębione o literaturę pozabiblijną. Zaprezentował trudny temat ze względu na prostotę form, którą wyraził bogactwo doktryny, mądrość teologiczną autora Jk ukazującą się w normach postępowania.

Całość zamykają obszerne spisy i indeksy. Bardzo obszerna i wyczerpująca bibliografia (s. 271-287) obejmuje całą literaturę tematu. Dokładny indeks cytatów biblijnych (s. 289-301), oraz kompletny indeks autorów (s. 303-307) bardzo ułatwiają orientowanie się w tekście.

Marian B. Arndt OFM

GIAN FRANCO POLI, MARCO CARDINALI

*Komunikacja w perspektywie teologicznej. Refleksje
na temat aspektów komunikowania wiary*

Leumann (Torino) 1998

Książka włoskich autorów została wydana w serii: *Mass media i religia*. Jest próbą odpowiedzi na pytania: czy komunikacja masowa może być uważana za jeden z tematów teologicznych? Oraz – w jakim sensie teologia może zajmować się komunikacją społeczną?

Autorzy wychodzą z założenia, że współczesna teologia nie może ignorować nauki o komunikacji społecznej. Starają się nakreślić główne linie rozwojowe i punkty stykowe między tymi dwoma dyscyplinami. Książka ta jest skierowana głównie do studentów wydziałów komunikacji społecznej, dziennikarzy (szczególnie tych zajmujących się sprawami religii), którzy chcą zapoznać się z rozwojem teologii i nauczania Kościoła na polu komunikacji społecznej. Ma temu służyć pogłębienie takich tematów, jak: relacje między teologią i komunikacją, objawienie i komunikacja, Jezus Chrystus – „Słowo” wcielone, Kościół i media, wy-miar teologiczny komunikacji, teologia komunikatywna.

Kościół żyje w czasach, w których coraz częściej mówi się o potrzebie nowej ewangelizacji, to znaczy o przekazywaniu depozytu wiary w nowy sposób i przy użyciu nowych metod, na miarę człowieka dzisiejszego, a z drugiej strony, żyje w świecie, w którym media odgrywają bardzo ważną rolę, również w przekazywaniu wiary. Kościół widzi komunikację społeczną jako jeden z podstawowych elementów życiowych jednostek, grup społecznych i całych narodów. Można powiedzieć, że historia człowieka pokrywa się z historią komunikacji, to znaczy z historią rozwoju umiejętności komunikowania innym własnych intencji, zamiarów, pragnień, uczuć, doświadczeń.

Refleksja na temat komunikacji społecznej pogłębia się w nauczaniu Kościoła od czasów Soboru Watykańskiego II i wynika, między innymi, ze świadomości, że człowiek jest drogą Kościoła. Właśnie ten człowiek żyje i działa w nieustannym przepływie informacji, które kształtują jego środowisko, a nadto on sam jest twórcą świata komunikacji.

Ze względu na to, że Kościół współczesny interesuje się człowiekiem i jego środowiskiem życia, dlatego też musi brać pod uwagę nową rzeczywistość, tzn. rzeczywistość mass mediów. Stąd też teologia nie może ignorować nauk o komunikacji społecznej, nawet jeżeli nie jest łatwe zdefiniowanie relacji, jakie istnieją między tymi naukami.

Niniejsza książka jest próbą opisanego stanu aktualnego tych relacji i dialogu, jaki istnieje między tymi dwoma dyscyplinami. Jej celem nie jest odkrycie nowych elementów, ale określenie głównych etapów rozwoju i perspektyw na przyszłość. Autorzy są świadomi tego, że nie jest to dzieło zamknięte, kompletne, po-nieważ teologia, jak i nauki o komunikacji ciągle się rozwijają. Przybywa również nowych elementów, które łączą te dwie dziedziny wiedzy, i które domagają się ciągle nowych opracowań i refleksji.

Oddając w ręce czytelników tę książkę, Autorzy chcą dowartościować wysiłki refleksji teologicznych i nauczania Kościoła, które zmierzają do podjęcia dialogu z innymi dyscyplinami naukowymi w poszukiwaniu prawdy, w tym z naukami o komunikacji społecznej.

Papież Jan Paweł II zwracając się do społeczności akademickiej Uniwersytetu Gregoriańskiego w Rzymie powiedział: „teologia w swojej wielowiekowej historii zawsze poszukiwała sprzymierzeńców, którzy pomagiliby jej zgłębiać wszystkie bogactwa Boskiego planu”. Z pewnością nauki o mediach przyczyniają się do coraz głębszego poznawania tajemnicy człowieka, jego historii, jego środowiska życia. Dialog między teologią a naukami o komunikacji społecznej trwa. Życzeniem Autorów jest, by zawsze służył on prawdzie i zmierzał do nieustannego od-krywania wielkiej godności człowieka.

Tym, którzy pragną jeszcze bardziej pogłębić wiedzę na te tematy, Autorzy proponują bogatą bibliografię w różnych językach. Podają również indeks dokumentów Kościoła dotyczących komunikacji społecznej.

Ks. Waldemar Wesolowski

BENEDYKT HUCULAK OFM

O boskim pocieszeniu za sprawą Najświętszej Dziewicy.

W czterdziestolecie jej świątyni w Leżajsku

Kalwaria Zebrzydowska 2001

Bardzo wysoko należy ocenić refleksje wiążące Maryję z Jezusem Chrystusem. Poważnym mankamentem, a nawet błędem teologicznym w mariologii jest traktowanie kwestii mariologicznych w sposób autonomiczny, niezależnie od jej powiązań z Jezusem Chrystusem. Natomiast dr Huculak wszelkim zagadnieniom mariologicznym nadaje wartość w takim stopniu, w jakim Maryja jest włączona w tajemnicę Chrystusa. Ostatecznie ujmując te zagadnienia w kontekście szeroko rozumianej trynitologii, w której szczególną rolę odgrywa refleksja nad tajemnicą Ducha świętego. Wartościowe jest wysnuwanie wniosków praktycznych (w ekonomii zbawczej) z wcześniej przeprowadzonych refleksji ściśle teologicznych (wewnątrz trynitarnych). Niemniej osobiście odczuwam brak wyprowadzania takich wniosków w kontekście kwestii pochodzenia Ducha świętego. Czy kwestia ta jest w teologicznej całości autonomiczna, czy też wpływa na inne dziedziny teologiczne? Czy kontrowersje pneumatologiczne pomiędzy nurtem zachodnim i nurtem wschodnim są odzwierciedlone w mariologii? Dlaczego habilitant nie zainteresował się mariologią wschodnią? Oczywiście nie jest to zarzut dotyczący dotychczasowego dorobku, a raczej wyraz zdziwienia wobec braku czegoś, co wyraźnie powiązane jest z zagadnieniami podejmowanymi przez niego, a mimo to zostało pominięte.

Piotr Liszka CMF

KS. WŁADYSŁAW BOCHNAK

Religijne stowarzyszenia i bractwa katolików świeckich

diecezji wrocławskiej od XVI wieku do 1810 roku

Legnica 2000

Termin „bractwo” *Słownik mitów i tradycji kultury* definiuje jako „konfraternia (łac. confraternitas, congregatio, sodalitas) wszelkiego rodzaju związki zawodowe albo inne zazwyczaj mieszczan, szczególnie silne w XVI w., zawiązywane w różnorodnych celach (...) bractwa religijne (jak np. Trójcy świętej od 1632, Różańca św. od 1585, św. Michała od 1596)”. Etymologia tego słowa i szersze znaczenie trafnie oddają sens i funkcję religijno-historyczną samego bractwa oraz stowarzyszenia w Kościele katolickim przed wiekami, jak i dzisiaj.

Genezę religijnych stowarzyszeń i bractw zakładanych przez świeckich katolików można upatrywać już w pierwszych wiekach chrześcijaństwa, a nawet, jak sądzą niektórzy, w czasach apostołskich, w których zaczęto wcielać w życie naukę Chrystusa (np. pierwsze gromadzenia się, zakładanie gmin itp.). Elementem łączącym były wspólne modlitwy, Eucharystia i sakramenty. W późniejszych wiekach powstawały one z potrzeby i inicjatywy laikatu, czyli nieduchownej części Kościoła. Były formą samorealizacji i aktywności zarówno w życiu codziennym (świeckim), jak i ściśle religijnym (modlitewnym, wspólnotowym, moralnym). Rozliczne stowarzyszenia albo bractwa zawsze istniały i działały pod patronatem kościelnym od strony duchowej, ściśle religijnej i organizacyjnej. Spełniały rolę służebną i użyteczną wobec osób wiernych, a także konsekrowanych. Ich liczebność, charakter i profil kształtowały czas, w którym przyszło im zaistnieć. Tej problematyce ks. Władysław Bochnak poświęcił swoją niezwykle erudycyjną, bogatą w materiały źródłowe rozprawę pt. *Religijne stowarzyszenia i bractwa katolików świeckich w diecezji wrocławskiej od XVI w. do 1810 r.* Wydano ją w serii *Biblioteka Diecezji Legnickiej* jako XIV tom.

W przedmowie ks. Bolesław Kumor stwierdził, że trudności w przygotowaniu pracy wynikały z faktu, iż w polskiej historiografii jest to pozycja o charakterze pionierskim, posiadająca jednocześnie ogromny materiał badawczy (bibliograficzny, źródłowy), który przede wszystkim trudno było zebrać, uszeregować i opracować. „Wzorów poprzednich w tym zakresie nie było żadnych” – pisze dalej Kumor, oceniając pozytywnie efekt końcowy.

Rozprawa *Religijne stowarzyszenia...* składa się z 5 rozdziałów i 2 aneksów. W rozdziale pierwszym zatytułowanym *Bractwa w rozwoju historycznym* (s. 47-110) został przedstawiony historyczny aspekt tworzenia się i działalności bractw i stowarzyszeń z uwzględnieniem szczegółowych zagadnień, takich jak: kształtowanie się idei, początki w Kościele (i recepcja), zarys dziejów w diecezji wrocławskiej. Szczególnie cenne i przydatne są tu dla czytelnika tabele zawierające grupy bractw (np. pw. Chrystusa i Tajemnic Pańskich, Maryjne, różańcowe, szkaplerzne, pw. świętych i inne: szpitalne, Dobrej śmierci, Dusz Czyścicowych etc.), wśród których można wyróżnić: np. Bożego Ciała, Najświętszego Sakramentu, Grobu Pańskiego, Trójcy Przenajświętszej, MB Wniebowziętej, Zwiastowania NMP, Matki Boskiej Różańca św., Szkaplerza św., Aniołów Stróżów, św. Józefa, św. Rodziny, św. Anny, św. Jadwigi itd., z określeniem okresu działalności, miejscowości siedziby i charakteru (wraz ze wskazaniem źródła informacji).

Rozdział drugi to *Podstawy prawne organizacji bractw i stowarzyszeń* (s. 111-147). Prezentuje on podstawy prawno-organizacyjne stowarzyszeń i bractw w okresie potrydenckim (postanowienia ustawodawcze Kościoła i przepisy). Chodzi więc o erygowanie, statuty, odpusty, przywileje, zarząd i przejmowanie.

Rozdział trzeci nosi tytuł *Podstawy gospodarcze bractw i stowarzyszeń* (s. 149-177). Został poświęcony materialnej stronie funkcjonowania bractw, tzn. analizie dokumentów fundacyjnych, uposażań ziemskich, czynszów, dochodów, wydatków i innych kwestii finansowych.

Rozdział czwarty, *Członkowie stowarzyszeń brackich* (s. 179-216), omawia ludzki aspekt bractw: społeczny skład, pochodzenie terytorialne członków, sprawy narodowościowe, rozwój liczebny i obowiązki.

Rozdział piąty i ostatni, pt. *Działalność bractw religijnych* (s. 217-255), jest skoncentrowany wokół kwestii funkcjonowania religijnego, spraw moralności katolickiej, akcji charytatywnej, działalności kulturalno-społecznej i informacyjno-wydawniczej.

W aneksach zostały zamieszczone ważne uzupełnienia, tj. *Konstytucja apostolska Quaecumque* papieża Klemensa VIII z 7 XII 1604 r. (s. 269) i *Statuty czyli ustawy nowo założonego bractwa we Wrocławiu pw. św. Barbary* (s. 277). Ponadto rozprawa zawiera okazałą bibliografię (archiwa, biblioteki, źródła drukowane, opracowania).

Trzeba przyznać, iż praca ks. Władysława Bochnaka imponuje ilością podanej wiedzy, uszczegółowieniami, zestawieniami, liczbami. Jest ważnym kompendium wiedzy w labiryncie zagadnień, jakimi są bractwa świeckie na śląsku wrocławskim. Stanowi także zachętę do zapoznania się z nimi, szczególnie dziś na początku XXI w., w którym dawne idee brackie powinny zostać przywrócone i wcielone na nowo w życie katolików świeckich oraz całego Kościoła katolickiego.

Paweł Kopec

Ks. IGNACY DEC

Siejba Słowa. Tom VI: W hołdzie Matce i Królowej.

Homilie i rozważania maryjne

Wrocław 2001

Pośród wielu książek prowadzących rozważania religijne na temat Maryi, Matki Bożej, pozycja ks. I. Deca, rektora Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu, należy do szczególnych. Została ona przygotowana i wydana w ramach serii *Siejba Słowa* jako tom VI. Książka składa się z dwóch części. Pierwsza prezentuje homilie i rozważania przeznaczone na liturgiczne uroczystości maryjne, święta i wspomnienia, zarówno obowiązkowe, dowolne, jak i lokalne. Część pierwszą uzupełniają homilie okolicznościowe i rozważania okazjonalne. Druga część książki jest specyficzna, a przez to całkowicie nietypowa. Zawiera ona rozważania do wezwań *Litanii loretańskiej*. Każdemu wezwaniu poświęcony jest odrębny tekst. Ich autorami, obok ks. I. Deca są także jego kursowi koledzy z lat seminaryjnych. Mając na uwadze to, iż „te teksty wyszły spod kleryckich piór i wiele z nich jest nieco przestarzałych” – Autor dokonał stosownych poprawek, a brakujące teksty uzupełnił. Tom niniejszy dedykowany jest biskupowi Józefowi Pazdurowi, ojcu duchownemu z lat seminaryjnych z okazji złotego jubileuszu kapłaństwa.

Ks. Bogusław Drożdż

Ks. IGNACY DEC

Siejba Słowa. Tom VII: Ku integralnej prawdzie.

Homilie do środowiska akademickiego

Wrocław 2001

Kolejny VII tom serii *Siejba Słowa* skierowany jest do środowiska akademickiego. Ks. Ignacy Dec, wytrawny dydaktyk i wychowawca, dzieli się swoimi spostrzeżeniami i przemyśleniami wydobytymi z bogatego doświadczenia profesorskiego i rektorskiego. Są to rozważania cenne nie tylko z tego punktu widzenia, że przemawia przez nie głęboka wiara Autora. Prezentowana refleksja jest także owocem zastosowania właściwych sposobów ujmowania rzeczywistości, wybitnie natchnionych filozofią św. Tomasza z Akwinu, o którym ks. I. Dec m.in. napisał, że spośród jemu ówczesnych, trzynastowiecznych zakonników, wyróżniała go „szczególna miłość do prawdy, dokładniej, gorliwość w poszukiwaniu prawdy i czynienia jej w miłości”. Zbiór homilii podzielony jest na trzy części. Najpierw umieszczone są w książce homilie do wrocławskiego środowiska naukowego, a więc do pracowników nauki i do społeczności akademickiej Wrocławia.

Druga część zbiera homilie wygłoszone do młodzieży akademickiej Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu. Część trzecią stanowią homilie, których słuchaczami byli ludzie nauki, sztuki i kultury. W słowie wstępnym ks. I. Dec przedstawił konstrukcję wygłoszonych i zebranych homilii: „Mają one bardzo prostą strukturę. Zwykle zamykają się w tryptyku. Pierwsza jego część nawiązuje zazwyczaj do doświadczenia życiowego, które odkrywa nam pewne sytuacje, ujawnia problemy i stawia pytania. W drugiej części szukamy w ogłoszonym na liturgii Bożym Słowie odpowiedzi na - problemy naszego życia, odkrywamy zamysł Boga wobec nas – tu i teraz. Trzecia część zawiera zwykle praktyczne wskazania dotyczące naszego życia w świetle usłyszanego Bożego Słowa”. Nakreślona metodologia homilii uczy swoją przejrzystością i konsekwencją zastosowania, co sprawia, że i ta płaszczyzna oddziaływania kapłańskiego i profesorskiego jest godna naśladowania. Przez te homilie ks. Dec jest ciągle obecny jako mistrz dla szerokiego kręgu swoich byłych i obecnych studentów, przyjaciół nauki i świadków najwyższych wartości.

Ks. Bogusław Drożdż

Ks. RYSZARD KAMIŃSKI (RED.)

Teologia pastoralna

Tom I: *Teologia pastoralna fundamentalna* (Lublin 2000)

Tom II: *Teologia pastoralna szczegółowa* (Lublin 2002)

Naukowe środowisko teologów polskich zajmujące się teologią pastoralną przygotowało nową pozycję książkową, pt. *Teologia pastoralna*. Jest to pierwszy i drugi tom fachowego podręcznika teologii pastoralnej, który prezentuje – jak określa to podtytuł pierwszego tomu – zagadnienia teologii pastoralnej fundamentalnej oraz teologii pastoralnej szczegółowej – podtytuł drugiego tomu.

Licząca 449 stron książka – pierwszy tom podręcznika – jest owocem pracy 14 osób reprezentujących różne ośrodki uczelniane w Polsce, a jednocześnie mniej lub bardziej współpracujących z Instytutem Pastoralno-Katechetycznym KUL. Duszą i motorem tego niezwykłego dzieła jest jej redaktor ks. prof. Ryszard Kamiński, kierownik Katedry Teologii Pastoralnej Szczegółowej KUL. Podręcznik teologii pastoralnej w Polsce kierowany szczególnie do duszpasterzy, pracowników kurii oraz wykładowców teologii pastoralnej, zawiera teologiczno-pastoralną refleksję o codziennym wzrastaniu Kościoła poprzez Słowo Boże, sakramenty i posługę miłości w kontekście uwarunkowań współczesnych – jak w przedmowie, otwierającej pierwszy tom, zaznacza to przewodniczący Komisji Duszpasterskiej Komisji Episkopatu Polski abp Damian Zimoń.

Prezentowana książka fundamentalne zagadnienia teologii pastoralnej zamyka w dziewięciu rozdziałach pierwszego tomu. Naukowe rozważania rozpoczyna ks. Ryszard Kamiński najpierw od ogólnego wprowadzenia do tej dyscypliny teologicznej, przybliżając jej pojęcie, teologiczno-praktyczny charakter oraz rozpracowując, a przy tym mocno uzasadniając odpowiednie metody teologii pastoralnej. Następnie podręcznik ukazuje teologię pastoralną na tle innych nauk teologicznych i pozateologicznych. Ważną częścią pierwszego rozdziału jest przedstawiona czytelnikom szeroka perspektywa tych naukowych zagadnień, które rozprawdza psychologia pastoralna – opracowana przez ks. Antoniego Tomkiewicza i socjologia pastoralna, którą przygotował ks. Kazimierz święś. Są to dziedziny z punktu widzenia teologii pastoralnej szczególnie ważne i dla niej charakterystyczne.

Drugi rozdział historyczny ukazuje rozwój teologii pastoralnej. Począwszy od czasów, kiedy teologia pastoralna jako integralna część żywo krystalizującej się refleksji teologicznej przechodziła przez takie same fazy rozwojowe co teologia w ogólności, przez formalne usamodzielnienie się jej jako dyscypliny uniwersyteckiej, następnie ubogacając się wielorakimi poszukiwaniami nowej teologicznej formuły aż po dojrzałe koncepcje eklezjologiczne, prakseologiczne, czy też społeczno-polityczne. Podręcznik ukazuje więc, że współczesna teologia pastoralna zaowocowała wymiernymi już owocami teologiczno-pastoralnej refleksji. Ten rozdział przygotował ks. Ryszard Kamiński. Rozwój teologii pastoralnej w Polsce opracował ks. Wiesław Przygoda.

Istota i posłannictwo Kościoła to tematyka następnego rozdziału książki. Rozprawdzona ona została przez ks. Wiesława Przygodę, przedstawiając głębię soborowego ujęcia Kościoła, zwracając uwagę na jego uniwersalność i partykularność, instytucjonalność i wspólnotowość, jego działalność *ad intra* i *ad extra* oraz na podstawowe funkcje Kościoła.

Kolejny rozdział podniósł sprawę urzeczywistniania się Kościoła we współczesności. To urzeczywistnianie dokonuje się w diecezji i parafii (ks. Ryszard Kamiński). Ważnym miejscem uobecniania się Kościoła są chrześcijańskie rodziny oraz zrzeczenia religijne (ks. Bogusław Drożdż). Szczególnym miejscem urzeczywistniania się Kościoła dzisiaj jest rodzina rozumiana jako Kościół domowy (Marek Fiałkowski *OFMConv.*). Podręcznik zwraca uwagę, że niemożliwe jest urzeczywistnianie się Kościoła dzisiaj bez nie odwoływania się do słusznej zasady pomocniczości (ks. Władysław Piwowarski) przy zachowaniu prawdziwego dialogu stającego się rzeczywistym dialogiem zbawienia (ks. Jan Wal). Współczesne urzeczywistnianie się Kościoła trudno jest sobie wyobrazić również bez posługiwania się środkami

społecznego przekazu (ks. Stanisław Pamuła).

Szczególne znaczenie dla teologii pastoralnej posiada teologia znaków czasu. To właśnie ona zapoznaje pastoralistę nie tylko z biblijnym rozumieniem znaków czasu, ale przede wszystkim podaje warunki ich rozpoznawania i odpowiedniego interpretowania. Odczytanie znaków czasu jest warunkiem *sine qua non* rzetelnego diagnozowania tych czasów, w których Kościół podejmuje swoje zbawcze inicjatywy. Rozdział ten przygotował do druku ks. Stanisław Bielecki.

Rozdział szósty koncentruje się na problematyce stosunku Kościoła do świata. Napisał go Marek Fiałkowski *OFMConv*. Skoro błędem jest zamykanie wizji człowieka w koncepcji nie ukazującej jego życiowego środowiska, tym samym nie można prowadzić skutecznego duszpasterstwa bez wniknięcia w różnorodne co do ilości i intensywności uwarunkowania kulturowe. Niezbędnym zatem zadaniem dla Kościoła jest podjęcie kwestii inkulturacji, przy jednoczesnym uwzględnieniu uniwersalnych i narodowych powiązań wiążących międzyludzką społeczność. Na pewno można spodziewać się zagrożeń płynących ze strony świata, ale Kościół nie może być nie obecny w rozwoju życia kulturalnego, gospodarczego i politycznego. Trzeba jednak dobrze rozumieć i zachowywać podstawowe zasady partycypacji Kościoła w rozwoju świata, bardzo mocno przecież wyposażonego przez Boga.

Aby jednak nie zagubić kościelnego, tym samym rzeczywiście skutecznego wymiaru duszpasterstwa, koniecznym się staje zapoznanie czytelników w pogłębioną refleksję duchową, naukową i praktyczną duszpasterstwa. Prezentowany podręcznik odwołuje się w tym miejscu do chrystologicznych, pneumatologicznych (ks. Marian Rusecki) oraz eklezjologicznych podstaw działalności duszpasterskiej Kościoła (ks. Wiesław Przygoda).

Kolejny rozdział jest zwięzłym traktatem na temat podmiotu duszpasterstwa. Ujmuje on najpierw realizację apostołatu hierarchicznego (posługa biskupa i prezbitera – ks. Mirosław Kalinowski; życie wspólne prezbiterium parafialnego – ks. Ryszard Kamiński; zadania pastoralne diakonów – Marek Marczewski), następnie apostołstwo instytucji życia konsekrowanego, później sam laikat i formy apostołstwa świeckich (ks. Wiesław Przygoda). Stosunkowo młodą i aktywną grupą wchodzącą w skład podmiotu duszpasterstwa są teolodzy świeccy, którzy również posiadają ważne obszary do apostołskiego zagospodarowania (ks. Józef Mikołajec).

Ostatnią częścią *Teologii pastoralnej* pierwszego tomu jest dziewiąty rozdział poświęcony duszpasterstwu w aspekcie działalności zorganizowanej. Różnicując początkowo teorię i praktykę kościelną, aby następnie lepiej ukazać zależności jednej od drugiej – ks. Ryszard Kamiński, autor tego rozdziału – przedstawia harmonijną teorię kościelnej działalności. Istotną funkcję w tej kościelnej działalności spełnia funkcja kierownicza prowadzona na szczeblu diecezjalnym i parafialnym. Niemniej ważnymi elementami prawidłowego funkcjonowania duszpasterstwa jako działalności zorganizowanej, są także odpowiednio uświadomione, przygotowane i wprowadzone w życie kościelnej praktyki etapy planowania, organizowania, koordynowania oraz kontrolowania tych działań, które rzeczywiście powinny przynieść ewangelicznie dojrzały owoc duszpasterstwa. W tym miejscu trzeba zaznaczyć, że rozważania zawarte w ostatniej części pierwszego tomu wyraźnie przygotowują potencjalnych użytkowników tej pozycji naukowej do przeniesienia się w zagadnienia bardziej szczegółowe, które zostały zawarte już w drugim tomie *Teologii pastoralnej*.

Drugi tom pastoralnego podręcznika opatrzony jest podtytułem: *Teologia pastoralna szczegółowa*. Liczy on aż 660 stron. Zawiera, idąc od początku, wykaz skrótów, wprowadzenie przygotowane przez ks. prof. Ryszarda Kamińskiego, osiem rozdziałów, podstawową literaturę, informacje o 20 autorach, spis treści w języku polskim oraz niemieckim.

Pierwszy rozdział tego tomu traktuje o parafii jako miejscu realizacji duszpasterstwa. Znaleźć tu można historyczny rozwój parafii i naukę Soboru Watykańskiego II o parafii. Ponadto ks. Ryszard Kamiński ukazuje wspólnotowy charakter parafii, struktury wspólnotowe i funkcje parafii. W dalszej części omawia wizytę duszpasterską (kolędę). Następnie ks. Adam Kaczor wprowadza czytelnika w arkana kancelarii parafialnej. W rozdziale tym ks. Andrzej Żądło scharakteryzował również współczesne propozycje odnowy parafii.

Rozdział drugi, napisany przez ks. Ryszarda Kamińskiego, zatytułowany *Diecezja i dekanat miejscem realizacji duszpasterstwa*, przybliży m.in. historyczny rozwój instytucji dekanatu, posoborową koncepcję dekanatu oraz jego pastoralne znaczenie. Szczególnego charakteru w kontekście rozważań na temat diecezji i dekanatu nabiera duszpasterstwo w dużym mieście, które jawi się jako poważne pastoralne wyzwanie współczesnych czasów.

Kolejny rozdział przedstawia duszpasterstwo zwyczajne. Najpierw Gerard Siwek *CSR* ukazuje posługę nauczania, w ramach której o zasadach katechizacji wypowiada się s. Halina Wrońska *CMW*, a o praktyce katechizacji ks. Marian Zajac. Posługę uświęcania opisuje ks. Jan Józef Janicki. Posługę pasterską prezentuje ks. Ryszard Kamiński.

Wybrane duszpasterstwa, bardziej ważne dla sytuacji polskiej, w zakresie duszpasterstwa nadzwyczajnego, charakteryzuje rozdział czwarty drugiego tomu podręcznika. Znaleźć tutaj można duszpasterstwo bezrobotnych (ks. Bronisław Mierzwiński), duszpasterstwo akademickie (ks. Adam Przybecki), duszpasterstwo osób w drodze (ks. Maciej Ostrowski), duszpasterstwo trzeźwości (ks. Janusz Kochoński) i duszpasterstwo narkomanów (Marek Fiałkowski *OFM.*).

Piąty rozdział, opracowany przez ks. Bronisława Mierzwińskiego, ks. Józefa Wilka *SDB*, ks. Roberta Bielenia *SDB*, w całości poświęcony jest duszpasterstwu rodzin. Autorzy poruszają problematykę grupującą wokół następujących szczegółowych zagadnień: rodzina podstawową drogą Kościoła, koncepcja duszpasterstwa rodzin, zadania duszpasterstwa rodzin, struktury duszpasterstwa rodzin, formacja do pracy w duszpasterstwie rodzin oraz rodzina podmiotem urzeczywistniania się Kościoła.

Ks. Wiesław Przygoda przedstawił w rozdziale czwartym posługę charytatywną Kościoła. Po podstawach biblijnych posługi charytatywnej Kościoła, nawiązał do rozwoju działalności charytatywnej w Kościele i w Polsce. W dalszej części scharakteryzował organy charytatywne Kościoła powszechnego i instytucje charytatywne Kościoła w Polsce. Następnie przybliżył duszpasterstwo charytatywne w diecezji i w parafii.

Rozdział siódmy traktujący o apostołacie społecznym katolików świeckich, składa się z siedmiu następujących zagadnień: 1) Udział katolików w życiu politycznym i budowaniu pokoju (Marek Fiałkowski *OFM*); 2) Wkład katolików świeckich w rozwój kultury (ks. Stanisław Pamuła); 3) Apostolat w życiu społeczno-gospodarczym (ks. Jan Wal); 4) Zaangażowanie katolików świeckich na polu ekologii (ks. Maciej Ostrowski); 5) Wspieranie dzieł promujących międzyludzką solidarność (ks. Bogusław Drożdż); 6) Apostolat środowiskowy chrześcijan (ks. Jan Wal); 7) Rola świeckich w apostołacie medialnym (ks. Andrzej Baczyński).

Ostatni rozdział książki opracował ks. Antoni Tomkiewicz, a dotyczy on duszpasterstwa indywidualnego. Rozpatrywane jest ono w kontekście duszpasterskiego poradnictwa, kierownictwa duchowego oraz duszpasterskiego telefonu zaufania.

Poważnym atutem książki jest dołączona bibliografia. Zawiera ona podstawową literaturę, która dotyczy teologii pastoralnej, z uwzględnieniem polskiej specyfiki. Jest to zbiór zarówno pozycji książkowych, traktujących o teologii pastoralnej w całości, a także jej zagadnieniach bardziej szczegółowych, jak i kolekcja ważnych artykułów naukowych.

Podręcznik stara się syntetycznie przedstawić bardzo szeroką problematykę teologii pastoralnej. Nie rości on sobie prawa do udzielania odpowiedzi na wszystkie pastoralne pytania. Nie ma też takiej potrzeby. Znaczną ich większość jednak zbiera i grupuje. Tam, gdzie trzeba proponuje właściwe rozwiązania. Autorzy książki są bowiem całkowicie zgodni ze zdaniem ks. prof. Ryszarda Kamińskiego, że „realizacja praktycznej działalności Kościoła jest uwarunkowana wieloma czynnikami, między innymi miejscem i czasem. Dlatego nie ma duszpasterstwa uniwersalnego na wszystkie czasy i dla całego Kościoła, ale duszpasterstwo przystosowane do określonych warunków miejsca i czasu” (*Wprowadzenie do II tomu*). Prezentowana książka zawiera podstawowy warsztat pojęciowy oraz treściowy. Napisana jest językiem bogatym i stylistycznie jasnym. Zawiera podstawowe zagadnienia teologii pastoralnej, które ukazane w sposób metodologicznie poprawny, wprowadzają porządek w tę tak często chaotycznie uprawianą dziedzinę wiedzy.

Ks. Bogusław Drożdż

ANTONI KAZIMIERZ DUDEK OFM

Władysław Edward Schneider (1833-1919)

śląski misjonarz w Ziemi świętej

Wrocław 2002

Kościół katolicki w połowie XIX w. przeżywał rozkwit życia zakonnego. W tym czasie na Śląsku pojawiły się nowe zgromadzenia zakonne, których powstanie w sposób istotny ożywiło życie religijne i spowodowało, że Kościół na Śląsku zaczął nabierać nowego wymiaru i nowej jakości. Biskupi wrocławscy, widząc potrzebę istnienia zakonów, którym wytyczono m.in. zadanie opieki nad chorymi oraz nad młodzieżą zagrożoną demoralizacją, wspierali dzieła samarytańskiej miłości, dążąc także do formacji duchowej powierzonych im ludu. Kierując się sympatiami do poszczególnych zakonów, a także dostrzegając znaczenie ich pracy nad rozwojem życia religijnego przed sekularyzacją, zapraszali ich do ponownego osiedlenia się w diecezji. Tak było z franciszkanami alkantarynami, których na Górę św. Anny sprowadził kard. Melchior von Diepenbrock. Jednakże nieumiejętność nawiązywania kontaktu z miejscową ludnością, a także nieporozumienia z klerem diecezjalnym, jak również konflikt z kurią wrocławską spowodował rozwiązanie wspólnoty alkantarynów. Następca kard. Diepenbrocka, bp Henryk Froter sprowadził na Górę św. Anny franciszkanów rekolektów, którzy do czasu rozpoczęcia Kulturkampfu prowadzili wzmoczoną działalność duszpasterską.

Odrodzenie się zakonu franciszkańskiego na Śląsku stało się możliwe dzięki pracy pionierskiej o. Władysława Schneidera, którego życie i działalność przybliży nam studium o. Antoniego Dudka. Istniejąca do tej pory literatura o Władysławie Schneiderze, nosząca charakter szkicu bibliograficznego, opierała się na pracach autorstwa Alfonsa Nowacza, Fidelisa Kloze czy Anzelma Steinke. Pełny rys biograficzny został zatem przedstawiony w obszernej pracy o. Antoniego Dudka, który korzystając z archiwów, zdołał przedstawić bogaty materiał faktograficzny, odnoszący się do postaci o. Władysława Schneidera i osób jego epoki.

Studium o życiu i działalności Schneidera zostało zaprezentowane przez Autora w 5 rozdziałach. Począwszy od dzieciństwa i lat młodości, znaczonego okresem studiów i fascynacji duchowością franciszkańską, poprzez pracę duszpasterską w diecezji wrocławskiej: w Koźlu, Piekarach i na Górze św. Anny – ukazał Autor szerokie kontakty Schneidera z wybitnymi osobowościami tego czasu, m.in. z jego proboszczem ks. Alojzym Fiokiem i zakonodawcą Edmundem Bojanowskim. Wywarli oni wielki wpływ odpowiednio na formację duchową i rozwój życia duchowego franciszkańskiego zakonnika. Jego zaangażowanie w pracę duszpasterską, jak również

rozumienie potrzeb powstawania instytucji o charakterze charytatywnym, spowodowało sprowadzenie na Śląsk do Poręby Zgromadzenia Służebniczek Maryi, którego był gorącym orędownikiem. Ponadto Schneider okazał się wybitnym kaznodzieją śląskim, przeprowadzając liczne rekolekcje i misje na Górze św. Anny, co uważał za swoją misję ewangelizacyjną. W swojej działalności duszpasterskiej zajmował się także edukacją śląskiego ludu, propagując polską literaturę.

W związku z represjami Kościoła w dobie Kulturkampf, szczególnego znaczenia w życiu Schneidera nabrała praca w Kustodii Ziemi świętej, gdzie zajmował się m.in. budową hospicjum oraz duszpasterstwem i opieką nad przybywającymi pielgrzymami. Równocześnie okazał się wielkim przyjacielem zgromadzenia sióstr boromeuszek, które za jego namową przybyły do Aleksandrii, a ich prężna działalność spowodowała rozwój zakonu i ustanowienie samodzielnej prowincji sióstr boromeuszek na Bliskim Wschodzie. Okres działalności Schneidera w Kustodii świętej, Autor poparł licznymi i cennymi materiałami źródłowymi, co niewątpliwi ubogaca i poszerza znajomość działalności misyjnej śląskiego franciszkanina. Ostatni rozdział omawianej pracy ukazuje powrót Schneidera na Śląsk i dalszą jego owocną pracę dla diecezji wrocławskiej oraz śląskiej prowincji zakonnej.

Nie ulega wątpliwości, że praca Antoniego Dudka jest cennym i ważnym dokumentem biograficznym, w którym ukazane są losy nie tylko jej Bohatera, ale i osób z nim związanych, a także całej historii wrocławskiego Kościoła i nowo powstałej wówczas prowincji zakonnej. Ponadto olbrzymiego waloru tej pracy dodaje bogaty materiał źródłowy. Jednym z nielicznych mankamentów tej pracy jest brak indeksu osobowego. Ponadto niektóre partie tej pracy opierają się na przedstawieniu całościowym i dosłownym cytowaniu dokumentów źródłowych, co w minimalnej części obniża naukowy walor przedstawionego studium. Z pewnością książka Antoniego Dudka będzie cytowana przez historyków i znajdzie się w ręku miłośników dziejów Śląska oraz sympatyków synów duchowych św. Franciszka.

Ks. Tomasz Błaszczyk

BP STEFAN REGMUNT, Ks. BOGUSŁAW DROŹDŹ (RED.)
W trosce o wiarę. Dziesięciolecie Diecezji Legnickiej
Legnica 2002

Zestawienie kilku ważnych rocznic dla życia duchowego diecezji legnickiej stało się okazją do przygotowania okolicznościowej książki zatytułowanej *W trosce o wiarę. Dziesięciolecie Diecezji Legnickiej*. Książka została przygotowana przez kolegium redakcyjne pod przewodnictwem bpa Stefana Regmunta. Liczy ona 585 stron. Treść tej pozycji oscyluje między dziesiątą rocznicą ustanowienia diecezji legnickiej, piątą rocznicą pobytu Ojca świętego Jana Pawła II na Legnickiej Ziemi, 760. rocznicą fundacji Krzeszowa i diecezjalnego sanktuarium Matki Boskiej Łaskawej a dwudziestopięcioletniem sakry biskupiej pierwszego biskupa diecezji legnickiej, biskupa Tadeusza Rybaka, któremu też została zadedykowana niniejsza publikacja.

Opublikowana książka wydaje się być cennym opracowaniem zarówno ze względu na samą treść, jak i jej odbiorców. Z pewnością mogą nimi być duszpasterze i katecheci, ale tak samo przydatna może stać się ona dla młodzieży, ich rodziców i nauczycieli. Starannie opracowana historia Ziemi Legnickiej, a także tworzonej struktur organizacyjnych nowo powstałej diecezji, bogata historia sanktuariów mogą posłużyć jako cenny materiał do wykorzystania podczas przedstawienia wydarzeń z historii Kościoła lokalnego, oczywiście, nie tylko w ramach katechezy szkolnej i parafialnej. Szeroko pojęta edukacja regionalna i europejska, a także korelacja treści katechezy z historią i wiedzą o społeczeństwie diecezji legnickiej znajdują swoje zastosowanie przy lekturze omawianej książki.

Cała pierwsza część – *Spojrzenie w przeszłość* – ukazuje ważne dla diecezji wydarzenia: pielgrzymkę Jana Pawła II do Legnicy, obchód Wielkiego Jubileuszu Odkupienia 2002 oraz peregrynacje: Obrazu Matki Bożej Częstochowskiej, Obrazu Matki Bożej Łaskawej i Figury Matki Bożej Fatimskiej. Zwraca ponadto uwagę czytelnika na żywy w diecezji ruch pielgrzymkowy oraz uroczyste wspomnienia: coroczny obchód uroczystości religijno-patriotycznych w byłym Obozie Koncentracyjnym Gross-Rosen w Rogoźnicy, a także obchód 760-lecia Bitwy pod Legnicą.

Druga część poświęcona nauczycielskiej działalności Kościoła legnickiego omawia podejmowaną formację duchowo-intelektualną wiernych, zarówno w Wyższym Seminarium Duchownym, jak i ośrodkach kształcenia laikatu, a tak-że stałą formację duchowieństwa i katechetów świeckich. W tej części poświęcono sporo miejsca na ukazanie zrzeszeń, które gromadzą największą grupę katolików świeckich w diecezji (Eucharystyczny Ruch Młodych, Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży, Akcja Katolicka, Stowarzyszenie Rodzin Katolickich, Ruch światło-Życie, Bractwo św. Józefa i harcerze).

Trzecia część obejmuje omówienie niektórych dzieł o charakterze społeczno-duszpasterskim, zwłaszcza, gdy chodzi o działalność diecezjalnej „Caritas”, domu księży emerytów i domów rekolekcyjnych, a także ewangelizacyjną

działalność Radia Plus Legnica, Tygodnika Katolickiego *Niedziela* oraz internetowej strony diecezji legnickiej. Należy także zwrócić uwagę na organizowane na przestrzeni minionego dziesięciolecia sympozja i kongresy, podejmujące ważne tematy z życia społeczno-kulturalnego i religijnego diecezji.

Autorami przygotowanych opracowań – jak napisał w słowie wstępnym bp Stefan Regmunt – „są najbliżsi współpracownicy Biskupa Legnickiego. Inicjatorzy książki świadomie odeszli od koncepcji zaproszenia do jej współtworzenia zaprzyjaźnionych profesorów wyższych uczelni, hierarchów Kościoła, przyjaciół Jubliata. Postanowiono, że przygotowują ją ci, którzy na co dzień towarzyszą Pasterzowi Kościoła legnickiego w realizowaniu jego omodlonych planów, wydyskutowanych projektów i wskazanych duszpasterskich dzieł”.

Na zakończenie warto podkreślić, że książka została napisana jasnym językiem. Jej konstrukcja jest przejrzysta, ujęta w krótkie paragrafy. Ułatwia to nie tylko jej czytanie, ale też pozwala łatwo wykorzystać w praktyce pastoralnej. Pozostaje mieć nadzieję, że omawiana pozycja znajdzie swoje miejsce w parafialnych bibliotekach, a przede wszystkim posłuży duszpasterzom, katechetom, rodzicom i nauczycielom w podejmowanych przez nich dziełach wychowawczych, a także ich własnej formacji duchowej i intelektualnej.

Ks. Marek Mendyk